

Список використаних джерел:

1. Скібіцька Л.І. Антикризисний менеджмент / Л.І. Скібіцька, В.В. Матвеев, В.І. Щелкунов, С.М. Подреза. – К. : ЦУЛ, 2014. – 584 с.
2. Ходаківський Є.І. Психологія управління / Є.І. Ходаківський, Ю.В. Богоявленська, Т.П. Грабар. – К. : Центр учбової літ., 2011. – 664 с.
2. Психология лидерства: лидерство в социальных организациях : учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры / под общ. ред. А.С. Чернышева. – М. : Издательство Юрайт, 2018. – 159 с.
3. Щокін Г.В. Як ефективно управляти людьми: психологія кадрового менеджменту / Г.В. Щокін. – К. : МАУП, 2013. – 400 с.

Петренко І.В.

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

КОМУНІКАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ В ПРОСТОРІ ОСВІТИ

Сьогодні у фокусі суспільної уваги постає актуальне питання підвищення рівня соціальної компетентності суб'єктів міжособистісної взаємодії з метою запобігання деструктивним проявам конфліктних ситуацій в освітньому середовищі, а також досягнення стійкого, довготривалого ефекту у разі подолання соціального конфлікту в шкільному соціумі. Нагальною потребою, з огляду на ці обставини, стає оволодіння вчителями, учнями і їх батьками таким специфічним соціально-психологічним інструментарієм, що веде, за умови його точного використання, до становлення відповідальних, соціально зрілих і активних особистостей, для яких прояви агресивної моделі поведінки і застосування конфронтаційних стратегій для розв'язання різноманітних життєвих проблем є неприйнятними. Таким інструментом, на наш погляд, може слугувати соціально-психологічна комунікативна технологія як дійовий засіб реалізації суб'єктами спілкування процесу комунікативної діяльності, що здійснюється шляхом розподілення його на ряд конкретних взаємопов'язаних процедур і операцій, які мають своє однозначне, обов'язкове виконання і ведуть до досягнення поставленої мети на заданому рівні ефективності.

У ході проведеного нами емпіричного дослідження за темою «Конструювання комунікативних технологій врегулювання соціальних конфліктів у системі освіти» було сформульовано і піддано перевірці гіпотезу про те, що врегулювання соціального конфлікту залежить від особливостей комунікативно-технологічної організації простору спілкування його суб'єктів, а врегулювання соціальних конфліктів, за умов реалізації послідовних операцій спілкування (комунікативних алгоритмів) його учасниками, може суттєво підвищити ефективність міжособистісної взаємодії у середовищі освіти.

На підставі даних апіорного аналізу експериментальної вибірки (за Джакобом Коеном / Jacob Cohen), розраховано її оптимальний розмір, що становив 56 осіб – вчителів київських загальноосвітніх шкіл різного віку, кваліфікаційного рівня, стажу роботи і різної статі (з них 23 особи склали контрольну групу). При цьому обрано і застосовано дослідницький сценарій, за яким відбулося порівняння показників, що вимірювалися у двох різних умовах на одній і тій самій вибірці [6; 7].

Питання добору психологічного інструментарію і процедури проведення емпіричного дослідження вирішувалося відповідно до поставлених завдань. Застосовано опитувальник міжособистісних стосунків О.А. Рукавишнікова [5], що є російськомовною версією відомого американського опитувальника FIRO (Fundamental Interpersonal Relations Orientation), розробленого В. Шутцем для діагностики різних аспектів міжособистісних взаємин у діадах і групах, а також для вивчення комунікативних характеристик особистості [8; 9]. Зазначимо, що в ході експериментального дослідження нами аналізувалися шкали, що вимірюють індекс обсягу інтеракцій і індекс суперечливості міжособистісної поведінки. Поза тим, в результаті проведеного емпіричного дослідження опрацьовано дані, одержані при застосуванні багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» (за А.Г. Маклаковим і С.В. Чермяніним). Проаналізовано шкали 3-го рівня – комунікативний потенціал особистості і її моральна нормативність [2]. До того ж, з метою визначення конфліктності і агресивності як особистісних характеристик суб'єктів комунікативної взаємодії застосовано методику «Особистісна агресивність і конфліктність» (за Є.П. Ільїним і П.А. Ковальовим). З огляду на це вимірюванню підлягали такі діагностичні шкали, як-то імпульсивність, образливість, безкомпромісність, недовірливість до інших [1]. Таким чином, в процесі емпіричного дослідження вимірювалися показники, що визначають комунікативний і конфліктогенний потенціал особистості вчителя. До того ж, ці показники вимірювалися *двічі* – *до* та *після* застосування комунікативних соціально-психологічних технологій врегулювання соціальних конфліктів.

З метою забезпечення конструктивної міжособової комунікації в освітньому вимірі, усвідомлення учасниками проблемної ситуації, актуалізації готовності до подолання ними конфронтацій в освітньому вимірі, підвищення комунікативної компетентності особистості в ситуації соціально-психологічної поляризації, а також визначення соціально-психологічних чинників, що розкривають природу функціональності соціальних конфліктів, нами модифіковано комплекс комунікативних технологій соціально-психологічної діагностики і соціально-психологічної організації цільового комунікативного простору – технологію сфокусованої бесіди і технологію аналізу проблемної ситуації в середовищі освіти [3; 4].

Опрацьовані результати, отримані у площині розроблення науково-методичних підходів до конструювання комунікативних технологій врегулювання соціальних конфліктів у системі освіти, дали змогу дістати обґрунтованих відповідей щодо питань, поставлених у ході проведення

емпіричного дослідження. Узагальнення експериментальних даних, одержаних до і після застосування комунікативних технологій врегулювання соціальних конфліктів серед учителів експериментальної групи, показало наявність позитивних тенденцій у високому і низькому рівнях вияву таких вимірювальних показників, як-то комунікативний потенціал особистості, моральна нормативність її поведінки, обсяг інтеракцій, суперечливість міжособистісних стосунків. Як показав статистичний аналіз вимірювальних даних, середні показники на даному етапі дослідження виявилися менш інформативними, а в контрольній групі зазначені відмінності не вирізнялися від казуальних.

Список використаних джерел:

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб : Издательство «Питер», 2000. – 512 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
2. Многоуровневый личностный опросник «Адаптивность» (МЛО-АМ) А.Г. Маклакова и С.В. Чермянина / Практикум по психологии менеджмента и профессиональной деятельности. Под ред. Г.С. Никифорова, М.А. Дмитриевой, В.М. Снеткова – СПб., 2001. – С. 127-129, 138-141.
3. Петренко І.В. Специфіка комунікативно-технологічного врегулювання соціальних конфліктів в освітньому середовищі / І.В. Петренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки». Вип. 5. – Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 199-205.
4. Петренко І.В. Комунікативно-технологічні засоби врегулювання соціальних конфліктів у просторі освіти / І.В. Петренко // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2018. – Том XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. – Випуск 18. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – С. 270-286.
5. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М. : Психотерапия, 2009. – 544 с.
6. Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A.-G. & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, 39, 175-191.
7. Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A. & Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, 41, 1149-1160.
8. Schnell, E.; Hammer, A. (2000). *FIRO-B® Technical Guide*. Mountain View, CA: CPP, Inc.
9. Schutz, W.C. (1958). *FIRO: A Three Dimensional Theory of Interpersonal Behavior*. New York, NY: Holt, Rinehart, & Winston.